

## Tidsskriftoversigt 1979/80

Ved Gerd Callesen

I *Socialistisk Dagblad* for 5. sept. 1979 interviewes Holger Viveke af Peter Villads Vedel/Bjørn Meidell. Viveke fortæller om sit sømandsliv og politiske arbejde i RFO og senere DKP i 30'erne bl. a. om de politiske mod-sætninger mellem Richard Jensen og Aksel Larsen. Det er ganske interessant – »Man husker kun når den gik for en fin passat!« Sigurd Jensen har i *Historiske meddelelser om København* 1979 skrevet en slags afhandling om »Borgmester Peder Hedebo« (s. 110-148). Det er ualmindelig kedelig læsning og derudover dårlig historieskrivning. Men (bortset fra Hedebo's erindringer) vil det formentlig være det eneste, der bliver skrevet om ham. Det er nok ikke berettiget, han var overgangsvis centralt placeret. I *Kontext*, der har skiftet undertitel til *Socialistisk Magasin*, findes i nr. 38/1979 et interview med Kai Moltke om »Det gamle og det nye venstre« (s. 137-156). Moltke får i det sagt en del, som kan have betydning for historieskrivningen om de forskellige partier, han har været medlem af. Toni Liversage fortsætter sin serie »Blade af det danske folks historie« 4-7 i *Samvirke* nr. 8, 9, 10 og 11/1979. Det er en »ung pige i huset«, en Christianshavner-dreng før og under første verdenskrig, en smed og en arbejderpige som lønarbejder, der fortæller i disse bidrag. Det er ganske interessante historier. *Kultur og klasse* 35 er et temanr. om litteratur og historie. Inden for dette tema har Ib Bondebjerg skrevet en artikel om »Historien, traditionen og arbejdererindringen. Om den borgerlige kultur og arbejderkulturen i (litteratur)historien« (s. 67-91). Han fremhæver, at »arbejdererindringerne udgør et righoldigt og hidtil næsten overset materiale i den humanistiske forskning og undervisning...«. Han opstiller – i tilslutning til andre – 4 typer af arbejdererindringer. I *Koldingårbogen 1978* har Jørgen Fastrup et interview med to polske landarbejdere, der kom til Danmark i 1914 for at arbejde med sukkerroerne. Fastrup har dertil knyttet nogle oplysninger om sukkerindustrien i Danmark. Det er en ganske informativ artikel om dette ægtepars forhold i en over 60 årig periode – »Fra polsk roearbejder til dansk folkepensionist« (s. 16-24).

*Comparative Politics* vol. 11 nr. 1 (1978) er et særnummer om »Policy Problems of Social Democracy«; en af artiklerne er skrevet af Gösta Esping-Andersen og behandler »Social Class, Social Democracy, and the State: Party Policy and Party Decomposition in Denmark and Sweden« (s. 42-58). Det er en meget firkantet analyse udstyret med sjove grafiske fremstillinger, som ikke siger noget som helst fornuftigt. Der er desuden mindre faktologiske fejl. I øvrigt lægger han stor vægt på boligproblemet som valgafgørende faktor. Søren Risbjerg Thomsen har kaldt sin artikel i *Politica* 1979/3 »Arbejderklassen og arbejderpartierne 1920-77« (s. 1-20). Det er en



stærk titel for nogle data fra en vælgeradfærdsanalyse. Resultaterne er da også meget overraskende, f. eks. »Socialdemokratiets profil ... har i hele perioden 1920-77 været kendetegnet ved positiv tiltrækning til arbejderområder og negativ tiltrækning til landbrugsområder« (s. 6). Det er da også altid rart at få underbygget sine formodninger om, at arbejderpartierne generelt får flere stemmer fra arbejderklassen end fra bønderne.

I *Historie 1-2/1979* findes en artikel af Dorrit Andersen om »Socialdemokrati og dansknational bevægelse. Omkring det slesvig-holstenske SPD's 1902-resolution« (s. 123-144). Denne resolutions væsentligste punkt var, at den anerkendte den nationale selvbestemmelsesret også for danskerne i Nordslesvig (den berømte § 5). Hidtil har man især beskæftiget sig med resolutionens rolle for SPD, det gør Dorrit Andersen også – og understreger derved formentlig det valgtaktiske element for meget – men hun behandler især den dansknationale bevægelses forhold til resolutionen og dermed til SPD. Det bringer nogle nye aspekter ind i billedet. I *Sønderjysk månedsskrift* 1979 s. 545-47 har Bjørn Svensson knyttet en af sine kommentarer til artiklen; som sædvanligt rammer den ved siden af. *Hallesche Studien zur Geschichte der Sozialdemokratie*, der er tidsskrift for en arbejdsgruppe ved universitetet i Halle/DDR, har i nr. 4/1980 en artikel af Hans-Dieter Klein om oprettelsen af de socialdemokratiske ungdomsinternationale efter 1. verdenskrig. Klein påpeger her bl. a. DsU's rolle som initiativ ved dette samarbejdes begyndelse og understreger ligeledes DsU's bidrag til den ideologiske platform. Sammen med især det svenske ungdomsforbund var DsU lige fra starten ivrig for et samarbejde med London-Internationalen, d.v.s. de højre-socialdemokratiske partier, mens flere af de andre organisationer bestræbte sig på at holde vejen åben for et samarbejde med den venstresocialdemokratiske ungdomsinternationale. Det blev den sidste linje, der blev den dominerende. I 1923 sluttede de to ungdomsinternationale sig sammen – samtidig med de socialdemokratiske partiers sammenslutning i SAI, – »Die Konstituierung der rechtsopportunistischen Arbeiterjugend – Internationale und ihr Verhältnis zur zentristischen Internationalen Arbeitsgemeinschaft sozialistischer Jugendorganisationen« s. 3-23.

Niels Ole Højstrup Jensen beskæftiger sig med »Faglig organisering i de amerikanske sydstaten«. Mens den faglige organisationsgrad i USA ikke er særlig høj og i de senere år har vist en faldende tendens, så er den katastrofalt lav i USA's sydligste delstater, for ufaglærte arbejdere er den nærmest lig nul. Det har været en af årsagerne til at bestemte industrigrene i USA er flyttet sydpå. Det har i høj grad været tilfældet i tekstilindustrien og tekstilarbejderforbundet har i de sidste ca. 15 år ført en hårdnakket kamp for retten til faglig organisering og afslutning af kollektive overenskomster. Denne kamp og de midler, der anvendes i den, analyseres i *Socialistisk Dagblad* 15.-18. januar 1980.

*Unifol Årsberetning* 1978 indeholder en beretning fra et seminar om teori og metode inden for nyere folkloristik med særlig henblik på fester; ved



dette holdt Flemming *Hemmersam* et indlæg om »1. maj demonstration 1976 i København« (s. 75-87). Som naturligt er på et seminar om teori og metode beskæftiger han sig mest med dette anvendt på 1. maj. Men også når man ser bort fra dette emne, kommer der noget interessant ud af beskrivelsen. I *Zeitschrift für Volkskunde* II/1979 s. 260-85 findes en række oversigter over forskningssituationen angående arbejderkulturen i Sverige, Norge, Østrig, Schweiz og Danmark. Det er meget forskellige beretninger – åbenbart er situationen også meget forskelligartet – men det er absolut af værdi at have disse beretninger samlet, fordi det giver mulighed for sammenligninger. Det danske afsnit »Bemerkungen zur Arbeiterkultur-forschung in Dänemark« (s. 266-72) er skrevet af Flemming *Hemmersam*. Han har deri foretaget en vurdering af forskningen generelt og derefter sammenstillet, hvor i Danmark man har beskæftiget sig med arbejderkulturen. Det er en imponerende oversigt.

Redaktør Frede *Hansen* har affattet en beretning om »Socialdemokratiet i Slagelse gennem 90 år«. Den koncentrerer sig om partiets udadvendte virksomhed – især om kommunalpolitikken. Det er egentlig mere en beretning om partiets førende personers indsats end om organisationen, »det må være naturligt, at de opnåede resultater personificeres med de topledere, der ... har tegnet partiet« (s. 39).

Artiklen gennemgår hele forløbet i tiden fra 1885 til 1975, men med hovedvægten på tiden efter 1917, hvor Socialdemokratiet overtog borgmesterposten, som det har holdt siden. Der bliver dog også plads til nogle bemærkninger om den lokale arbejderpresse og ungdomsbevægelsen. Artiklens analytiske værdi er ikke særlig stor – *Historisk Samfund for Sorø Amts årbog* 1979. Claus *Bjørn* og Jørgen *Dieckmann Rasmussen* har lavet en meget nyttig bibliografi »De lokalhistoriske årbøger 1977-78. En oversigt« i *Fortid og nutid* 1980/3 s. 458-81. Det er ofte lidt svært at gennemskue de hyppigt lidet sigende titler – d.v.s. en kommentering ville ikke være af vejen. Men også uden en sådan må man håbe, at bibliografien vil blive fortsat.

*Årbog for Institut for Sociale Forhold, Administration og Politiske Institutioner* 1978 er første bind og måske det eneste, skrives det i indledningen. Henning *Jørgensen*/Flemming *Ibsen* skriver i bindet om »Træk af udviklingen i forholdet mellem stat og fagbevægelse« (s. 23-65). De tager her diskussionen op efter udgivelsen af deres bog *Fagbevægelse og stat I-II*, idet de især beskæftiger sig med deres faseinddeling og samtidig præciserer den. I *Nordisk tidsskrift for politisk økonomi* nr. 8/1979 tager de samme to forfattere diskussionen op efter Tage *Bilds* artikel i samme tidsskrifts nr. 5. De interesserer sig også her især for forholdet mellem »Stat og fagbevægelse – et forsøg på at begrunde indkomstpolitikens materielle og politiske bindinger med udgangspunkt i den historiske udvikling i forholdet mellem staten og fagbevægelsen« (s. 39-57). De ser 4 faser i forholdet mellem staten og fagbevægelsen, fagbevægelsen forstås i øvrigt som »arbejderklassens primære klasseorganisation« især i forhold til kampen om



reproduktionsniveauet, men også i forbindelse med klassens politiske bevidsthed. I forbindelse med indkomspolitikken når de til, at der vil rejse sig en opposition inden for den socialdemokratiske del af fagbevægelsen mod indkomspolitikken; det kan give venstrefløjen visse muligheder under bestemte omstændigheder. Artiklen har et nyttigt appendix, nemlig en »Oversigt over statsindgreb på arbejdsmarkedet«.

*Historievidenskabs* dobbeltnummer 18-19 om Efterkrigsopgør og den første efterkrigstid indeholder en artikel af Marianne *Rostgård* om »Efterkrigsopgøret inden for fagbevægelsen og Socialdemokratiets økonomiske politik 1945-1950« (s. 105-155).

Hun beskæftiger sig meget nøgternt med den socialdemokratiske »gen-erobring« af fagbevægelsen fra efteråret 1945. Det lykkedes ret hurtigt at isolere kommunisterne i fagbevægelsen, dels p.g.a. DKP's modsætningsfyldte politik dels fordi socialdemokraterne faktisk var et alternativ til Knud Kristensens Venstre-regering, og dermed også at isolere DKP i øvrigt i koldkrigsperioden. Det bliver meget tydeligt i to informative interviews Marianne *Rostgård* og Niels *Christensen* har gennemført med to faglige venstrefløjsfolk i Århus. De giver virkelig et godt indtryk af situationen – dobbeltinterviewets titel er derimod noget misvisende, »Den danske venstrefløj i 50'erne« (s. 179-197). I Kolding højskoles tidsskrift *Tryk* 5/79 har Flemming *Ytzen* skrevet om arbejds konflikten på pelsfabrikken K.V. Stampe i Nykøbing/Mors i forsommeren 1979. Det er en beretning – situationsrapport kaldes det i undertitlen – om en brutal arbejdsgiver og hans metoder, som arbejderbevægelsen åbenbart står magtesløs overfor. Forholdene forværres selvfølgelig af den økonomiske krise. Det er imidlertid, understreges det i rapporten, et ekstremt tilfælde og ikke et typisk kapitalistisk foretagende, »Liv, ære og velfærd – på en arbejdsplads i beklædningsindustrien« (s. 1-24). I anledning af at SID's ældste fagforening – Murarbejdsmændenes Fagforening – fyldte 100 år i april 1980 har Martin *Jensen* skrevet en artikel til *Fagbladet* 1980/6. Der berettes om enkelte træk af foreningens historie, og det giver et godt indtryk af nogle af problemerne. Foreningens udvikling ville nok være et godt festskrift værd – »Københavns murerarbejdsmænd i 100 år« (s. 16-19).

Den reaktionære strejkebryderorganisation »Samfundshjælpen var en kontrarevolutionær organisation, der skulle afskrække yderliggående elementer i arbejderbevægelsen. Dens blotte eksistens skulle virke præventivt mod uro« (s. 42). Den »eksisterede som kontrarevolutionær organisation i tidsrummet 1920-42« (s. 37). Dens »glansperiode« var årene 1920-22, hvor den faktisk fik en ret stor betydning. Der har hidtil ikke været skrevet noget om organisationen, men det har Anders Ture *Lindstrøm* nu gjort; til trods for et åbenbart sparsomt kildemateriale er der kommet en meget informativ artikel ud af det – »Samfundshjælpen. Træk af en kontrarevolutionær organisations historie« i *Erhvervshistorisk Årbog* 1978 s. 7-48. I forhold til artiklen om Samfundshjælpen har Anders Ture *Lindstrøm* haft et væsentligt bedre kildegrundlag for sin artikel om »Landbrug og arbejds-



marked 1919-1926« (s. 39-65). Han behandler heri bøndernes kamp mod den fagligt organiserede arbejderklasse ved indsættelse af bl.a. strejkebryderkorps. Lindstrøm undersøger hermed et ret uopdyrket område, der omfatter såvel de forskellige havnearbejderstrejker i begyndelsen af 1920'erne som Kolindsund-konflikten 1923-26. Det var i disse år bønderne udviklede sig stærkt til højre bort fra den demokratisk-liberale tradition. De havde en udpræget klassebevidsthed og handlede i overensstemmelse med deres økonomiske interesser, og måtte derfor ændre deres ideologi. Det udbygges af en anden artikel i dette nummer af *Landbohistorisk tidskrift* 1980 (Bol og by 2. række 3) af Erik Helmer Pedersen om »Andelsideologi og landbrugspolitik 1933-36« (s. 159-93) – »the economy was and remained the fundamental principal of the business«, som det hedder i den engelske sammenfatning (s. 193). Også andre artikler i dette temabind om Landbrug og samfund i det tyvende århundrede er af interesse, f.eks. Bernhard Hagen om »Georgeismen i dansk politik 1902-1933« (s. 9-38).

Hans vurdering af forholdet mellem georgeismen og Socialdemokratiet er dog ikke udtømmende. Arg. 29/1979 af *Erhvervshistorisk årbog* indeholder en artikel af Hans Sode-Madsen om »Den danske ungdomsarbejdsløshedslovgivning 1933-38« (s. 127-172). Lovgivningen var en del af krisetidens beskæftigelsesforanstaltninger, men adskilte sig fra dem ved at have en entydig moralsk karakter: det ansås for moralsk fordærveligt, at unge ikke arbejdede. Derfor fandt man bl.a. på arbejdslejre, hvor unge kunne lære at bruge en skovl i den frie natur etc. Lovgivningen var derfor heller ikke særlig effektiv.

I *Kulturrosen* 21/1980 (Institut for kultursociologi) offentliggøres John Gilliam's magisterkonferensforelæsning om »Reformismeanalyse. En diskussion af forholdet mellem reformpolitik og social revolution – Demokrati og socialisme i den tidlige danske arbejderbevægelse« (s. 11-25). Gilliam hævder, at marxismen i perioden ca. 1870-1914 spillede »sin væsentligste rolle som en ideologi for arbejderbevægelsen og for dele af arbejderklassen, men forblev ufarlig og uproblematisk på denne måde« (s. 12). Det er en meget relevant antagelse, ligesom hans understregning af, »at industristrukturen var meget sammensat« (s. 21), og at dette forhold igen medførte, at der opstod »mange materielt betingede modsætningsforhold inden for arbejderbevægelsen« (s. 22). *Kurasje* nr. 23/24 er et temanr. under fællestitlen Til kritikken af det daglige liv. Det spænder meget vidt, men bl.a. i Finn Hansson/Peder Lærke Nielsen's artikel om »Statsintervention og reformismekritik« (s. 11-79) tages bl.a. reformismediskussionen op. Ursula Schmiederer sammenfatter udviklingen i den nyere reformismediskussion og behandler nogle dermed sammenhængende problemer i udviklingen af klassebevidstheden – »Reformismen – realitet og ideologi« s. 81-94. Reformismediskussionen blomstrer også andetsteds, d.v.s. Socialdemokratiets politik diskuteres og den krise partiet er ude i p.g.a. den økonomiske krise, hvor den hidtidige politik ikke mere slår til over for de aktuelle problemer. I denne sammenhæng har Klaus Nielsen/Torben Grønbæk Hansen/Jan



*Windmüller* udarbejdet et papir til et seminar i Berlin; det trykkes nu i *Tidskrift for politisk økonomi* 1979/2-3 s. 9-74.

*Kritiske historikere* 3/1979 er et slags temanr., nemlig om kvindehistorie med udgangspunkt i et kvindehistorie-seminar KH afholdt i april 1979. Birgitte *Passing* har udfra sit speciale beskrevet sine teoretiske overvejelser desangående. Hun mener, »at udgangspunktet i arbejderkvindernes dagligdag kan blive en anden tilgang til arbejderklassens og -bevægelsens historie end den gængse« (s. 31).

Det er utvivlsomt rigtigt; hun mener hermed dog ikke specielt det kønspolitiske, men tænker lige så meget på »den menige arbejderklassens sociale livsbetingelser«. Artiklen er absolut læseværdig og ikke kun udfra kvindehistoriske overvejelser – »Arbejderklassens kvinder – kvindernes arbejderklasse og opgør med gamle myter« (s. 31-43). Birte *Broch* skriver i samme nummer om »Erindringer som kilde til arbejderkvindehistorie« (s. 44-54). Deri vil hun »berøre de emner, som erindringer kan belyse, de kildekritiske problemer i forbindelse med indsamling/anvendelse samt de pædagogiske aspekter ved erindringsanvendelse« (s. 44). Også *Den jyske historiker* 18/1980 er et temanr. om »Socialdemokratiet, velfærdsstaten og kvinderne«. Birgitte *Passing* fra tidsskriftets redaktion skriver en ikke særlig dybtgående indledning (s. 5-12), hvor hun bl.a. gentager den traditionelle misforståelse, at fagbevægelsen ikke fører en politisk kamp siden Socialdemokratisk Forbunds oprettelse i 1878, det forhindrer hende imidlertid ikke i øvrigt i at anse fagbevægelsen som socialdemokratisk. Åbenbart bruger hun »reformistisk« som skældsord og ikke som en politisk kategori. Men det er også kun en indledning. Hovedartiklen er af Randi *Markussen*, der her får offentliggjort et lettere bearbejdet speciale om »Socialdemokratiets kvindeopfattelse og -politik fra 1960-73« (s. 13-168). Hensigten med artiklen »er at undersøge, hvilken indflydelse Socialdemokratiets holdning til kvindespørgsmålet har haft for ændringerne i kvindernes stilling i perioden 1960-73« (s. 15). Det er svært at afgøre, om hun har klaret at opfylde hensigten. Artiklen forekommer at være modsætningsfyldt, men det kan være, at det er modsætningerne fra virkeligheden, der genspejler sig her. Det var redaktionens hensigt at få kvinder fra de politiske organisationer på venstrefløjten til at tage stilling til artiklen. Det er lykkedes for SF's og VS's vedkommende. Ruth *Olsen* skriver om »SF og kvindepolitik og beskriver her aspekter af den kvindepolitik, der er blevet udviklet i SF i de seneste ca. 10 år. Marianne *Pittelkow* behandler »En faglig kvindepolitik i et socialdemokratisk domineret forbund« (s. 178-192), d.v.s. i HK, som i dag nok er det største kvindeforbund. Forbundsledelsens politik i denne sammenhæng, at få medlemmerne gjort aktive gennem appeller, er naturligvis slået fejl. Der skal mere til. Kirsten Elisabeth *Eriksen*/Bente Østergård *Madsen* foretager »Et nødvendigt opgør med den socialdemokratiske ligestillingspolitik« (s. 193-204). Det er åbenlyst, at en kvindepolitik er under udvikling, men også at der er mange modsætninger, der skal opløses.



*Modspil*, der er tidsskrift for musikpolitik, kritiske musikstudier, kritisk, musikpædagogik, har i nr. 7 en artikel af Sven Fenger/Henrik Herskind/Christian Mondrup om »Weimarrepublikken – et politisk lærestykke« (s. 14-38). Det er en smukt illustreret artikel, men desværre skæmmes det historiske afsnit af en del fejl. S. 24-37 analyseres specielle forhold i arbejderbevægelsens musikliv og agitation. Niels Ebbesen har i *Musik og forskning* fra Musikvidenskabeligt Institut ved Københavns Universitet offentliggjort en overmåde interessant artikel om »Sang og sange i københavnske arbejderforeninger 1848-1872« (s. 57-138).

Han har sat sit egentlige emne ind i en sammenhæng ved hjælp af en virkelig grundig »indledning« om de økonomiske, politiske, ideologiske og sociale forudsætninger. Det gør hans udredninger om denne del af arbejderkulturen forståelige og hans konklusioner indlysende. »Arbejderkulturen kan kun forstås i dens afhængighed af, samspil med og eventuelle distancering fra den omgivende borgerlige kultur« (s. 123). Bortset fra artiklens bidrag til arbejderkulturdebatten, til diskussionen af offentlighedsteorien – Ebbesen forsøger her at bruge sit historiske materiale i en aktuel debat – er den et væsentligt bidrag til arbejderbevægelsens forhistorie, idet han har kunnet fremdrage yderligere materiale om Københavns Arbejderforenings eksistens. Artiklen indeholder også et interessant afsnit om »Socialistmarchen«, og hvorfor den omgående blev så populær i arbejderbevægelsen. Det er alt i alt – også metodisk – en vellykket afhandling.

»Den jyske historiker og den spanske revolution« er en kritik af tidsskriftets nr. 8 om Spanien ved Kay Lundgreen-Nielsen i *Historisk Tidsskrift* 1979/2 (s. 339-52). Det er en detaljeret kritik af de enkelte artikler, som får forskellige karakterer. Kritikken virker punktvis ret overbevisende. I årbogen *Bogvennen. Meddelelser fra foreningen for boghåndværk* 1980 har man som tema valgt »Bogen i trediverne«. Grunden »er den, at der netop i dette årti skabtes en væsentlig del af det, vi bl. a. finder grafisk naturligt i dag, 50 år efter« (s. 4). Det er ganske interessant at se 1930'erne behandlet fra bogens verden – der er artikler om »Den dramatiske hverdag«, »Bogen i 30'ernes Danmark« og »1930'ernes børnelitteratur« – og fra den grafiske kunsts synspunkt.

Carl Erik Bay bidrager med en artikel om »30'ernes venstreorienterede tidsskrifter« (s. 76-86). Han beskæftiger sig her hovedsagelig med tidsskrifternes grafiske udvikling, hvordan formen forsøgte inddraget i det politiske udsagn. Han stiller sig skeptisk over for dette form/indhold problem, idet de fleste venstreorienterede tidsskrifter fra 1930'ernes slutning gik tilbage »til mere traditionelle positioner« (s. 86). Det kunne ved lejlighed være en god idé at undersøge den faglige presses udseende i samme periode, dér skete der nemlig også en hel del i disse år.

Afsluttet 30. juni 1980



Det beklages, hvis artikler, der burde have været med i denne oversigt, mangler. Men i de senere år er det blevet svært at følge med i de mange tidsskrifter, der indeholder hhv. kan indeholde relevante artikler. Det er årsagen til, at der i denne og tidligere oversigter er blevet gjort opmærksom på artikler, der burde have stået i endnu tidligere oversigter. Det er derfor vigtigt, at læserne indsender oplysninger eller endnu bedre særtryk/kopier af artikler, der burde omtales, til forfatteren på Arbejderbevægelsens bibliotek og arkiv, Rejsbygade 1, 1759 København V -- det gælder også for ældre artikler, d.v.s. fra 1968 og fremefter.